נחלת יעקב אביך וגו' לא כאברהם שכתוב בו [1]קום התהלך בארץ לארכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו [2]כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו [3]ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ר"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד גליות[א] כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם [4]ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר [5]והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר [6]וקראת לשבת עונג [ב]הוי אומר זה עונג שבת במה מענגו רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמי' דרב אמר בתבשיל של תרדין (א) ודגים גדולים וראשי שומין רב חייא בר אשי אמר רב אפי' דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז [כדור] אנוש מוחלין לו שנאמר [7]אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת [ג]ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר [8]ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה [9]ויבא עמלק אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [ג]אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנא' [10]כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה [11]והביאותים אל הר קדשי וגו' אמר ר' יוסי [ד]יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת א"ר יוסי [ה]יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרא א"ר יוסי יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה [ה]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ז]מצוה להתפלל עם דמדומי חמה א"ר זירא מאי קרא [12]ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בחולי מעיים דאמר מר[ח] רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בדרך מצוה וא"ר יוסי [ט]יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי וא"ר יוסי יהא חלקי ממושיבי בהמ"ד ולא ממעמידי בהמ"ד וא"ר יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה [י]וא"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי א"ר יוסי חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל ומאן אינון ר' ישמעאל ברבי יוסי ור' [ס]אלעזר בר"י ור' חלפתא בר"י ור' אבטילס בר"י ורבי מנחם בר' יוסי והאיכא ורדימס היינו מנחם ואמאי קרי ליה ורדימס [ט]שפניו דומין לורד למימרא דרבי יוסי מצות עונה לא קיים אלא אימא חמש בעילות בעלתי ושניתי [י]אמר רבי יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי אמר ר' יוסי [מ]מימי לא נסתכלתי במילה שלי איני והאמרו ליה לרבי מאי טעמא קראו לך רבינו הקדוש אמר להו מימי לא נסתכלתי במילה שלי ברבי מילתא אחריתי הוה ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו וא"ר יוסי [ו]מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי וא"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן אני עולה [כ]וא"ר יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רב נחמן [ל]תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע [י]תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר ר"נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה ואמר אביי תיתי לי דכי [מ]חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה

עבידנא

נחלת יעקב. ולא נחלת אברהם ויצחק: **לארכה ולרחבה.** ארץ זו ולא יותר: **הארצות האל.** ותו לא: **בתבשיל של תרדין.** חשוב הוא: **ראשי שומין.** חשובים היו להן: **כסא דהרסנא.** דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח: **דור אנוש.** התחילו לעבוד ע"ז דכתיב (בראשית ד) אז הוחל לקרוא וגו': **בתריה.** בתר ההיא פרשתא: **הרי זה מחרף ומגדף.** שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח ולהודיה כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיז.) וזה הקוראה תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ: **פסוקי דזמרא.** שני מזמורים של הילולים[פ] הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו: **דמדומי חמה.** כשהיא אדומה שחרית אחרי הנץ מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה: **עם שמש.** עם זריחתה: **ולפני ירח.** קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה: **ממתי מחולי בני מעיים.** שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עונותיהן: **ממכניסי שבת בטבריא.** מפני שהיא עמוקה ומחשכת מבעוד יום וסבורין שחשכה. וממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול ומאחרין לצאת: **ממושיבי בית המדרש.** מזמין מאספי תלמידים בכל יום לבא: **ממעמידי.** ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול: **ממחלקי.** לעניים לדקה דאמרינן בבבא בתרא פ"ק (דף ח:) לדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לבדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הצורך שאומדין אותו בהרווחה ואומדין את חברו בצמצום: **בעלתי ושניתי.** כדי שיהיו זכרים דאמר מר הרוצה שיהיו בניו זכרים יבעול וישנה (עירובין דף ק:): **לא קריתי לאשתי אשתי.** שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנה חכמה: **אשתי ביתי.** שהיא עיקר של בית: **ולשורי שדי.** שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד): **לא נסתכלתי כו'.** מרוב צניעות: **והא אמרו לו כו'.** וא"כ לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה רבינו הקדוש: **תחת אבנטו.** מן האבנט ולמטה: **לא ראו קורות כו'.** (ב) כשפושט חלוקו [פושטו] כמו שהוא לובשו דרך ראשו ומכסה את עצמו תחלה משום צניעות בסדינו מתחת ויושב במטתו: **לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי.** שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו לפי שמתחלה אמת אמרתי. וקסבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא וכן מפרש במסכת ערכין (דף טו:): **דקיימתי מצות תפילין.** שלא הלך ארבע אמות בלא תפילין וכן לענין ציצית: **עד דרמיה.** שתקנה. וזה לשון תליית ציצית כדאמרינן בעלמא (תענית ד' כב.) לא רמי חוטי: **דשלים מסכתיה.** שגרסה:

עבידנא

רובם של צדיקים מתים בחולי מעיים. פי' בקונטרס למרק עונותיהם ור"י אומר כי יש במדרש[ו] למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת: **אימא** ה' בעילות בעלתי ושניתי. ובירושלמי משני דיבמות היו ולא רצה לקיים כהן מצות עונה אלא רק כדי לקיים מצות יבום דהייתו ביאה ראשונה: **אילו** היו אומרים לי חברי עלה לדוכן. [ז]לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שכהנים אמרה תורה לברך את ישראל: **עיון** תפלה. פי' בכוונת הלב וכן ההיא דאלו דברים שאוכל מפירותיהן בעולם הזה (לקמן דף קכז.) דחשיב עיון תפלה אבל הא דאמר בברכות (דף לב: ונה.) המעיין בתפלתו סוף בא לידי כאב לב ההוא עיון דמצפה מתי יעשה הקב"ה בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת כדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב וכן ההיא [ס]דאמר ר"י שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה [ומוסר דין לשמים על חבירו] והא דאמר בפרק גט פשוט (ב"ב קסד:) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום לשון הרע והרהור עבירה ועיון תפלה אין לפרש שמצפה מתי תיעשה בקשתו שהרבה בני אדם ניצולים מזה אלא הוה כי ההוא דשמעתין כלומר שאינו מתכוין בתפלה שאי אפשר ליזהר כדאמרינן בירושלמי[ע] מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מנפשיה כרע[פ]:

בתליסר

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טור ש"ע א"ח סימן רמב:

לו ב מיי' פ"ז מהלכות תפלה הלכה יג טור ש"ע א"ח סימן נא סעיף ח:

לז ג מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה א' סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן פט סעיף א וסימן רלג סעיף א [וברי"ף כאן ובפ"ה דברכות דף ס. וכן ברא"ש כאן ושם סי' ה']:

לח ד טור ש"ע א"ח סימן רסא סעיף ב וסימן רצג סעיף א:

לט ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כג טוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ז בהגה:

מ ו ז טוש"ע א"ח סימן ב סעיף א ו:

מא ח טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כו בהג"ה:

◆

תורה אור השלם

1 קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה: בראשית יג יז

2 גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך: בראשית כו ג

3 והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך: בראשית כח יד

4 אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בי"י מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך: דברים לג כט

5 והתענג על יי ויתן לך משאלת לבך: תהלים לז ד

6 אם תשיב משבת רגלך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: ישעיהו נח יג

7 אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל רע: ישעיהו נו ב

8 ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: שמות טז כז

9 ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם: שמות יז ח

10 כי כה אמר יי לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי: ישעיהו נו ד

11 והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולתיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים: ישעיהו נו ז

12 ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים: תהלים עב ה

◆

רב נסים גאון

אמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבתות בציפורי. לפי שטבריא היתה נמוכה והחמה שוקעת שם בעוד יומם והיו יושביה מקבלין עליהן השבת משקיעת החמה אצלם, ושקיעתה לשם קודם שקיעתה במקומות הגבוהין. ומי שמקבל עליו הכנסת השבת מאותה השעה הרי עשה סייג לעצמו והוא משובח ומעולה מן היושבים במקומות הגבוהין ובהרים. וכנגדן מוציאי שבת בציפורי שהיא גבוהה שפי ומאחרין לשם פני המזרח להכסיף ושוהין ומאדימין, והיו מקבלין עליהן שימור השבת עד שמכסיפין פני המזרח התחתון והעליון ולפיכך הן משובחים בזה הענין יותר מאנשי טבריא. ובמסכת ראש השנה (דף לא) בפרק יו"ט של ראש השנה משכחת וטבריא עמוקה מכלן, שנאמר (ישעיה כט) ושפלת מארץ תדברי. ובמסכת מגילה בפרק מגילה נקראת (דף ו) ולמה נקראת שמה ציפורי, אמר רב פפא שיושבת בראש ההר כצפור. והרי נתברר לך היכן כי טבריא נמוכה וציפורי גבוהה.

מסורת הש"ם

א) [בפ"ח מלכויות], ב) [ע"ל פו:, ג) [עי' תוס' נדה יג: ד"ה עד שיכלין], ד) [עי' תוס' בכורות ב: ד"ה שמא ומי'], ה) ברכות כט:, ו) [כתובות קג:], ז) מו"ק יח., ח) בספרי אליעזר, ט) [סוטה לו:], י) גיטין נב., כ) ערכין טו: [ע"ש ברש"י], ל) [לקמן ריש קיט. ז"ל רש"י תיתי לי ישלם שכרי ובכורות לו. ז"ל רש"י תיתי לי שכר טוב ועי' תוס' בכורות ב: ד"ה שמא], מ) [תהלים קמח, קנ], נ) [בראשית רבה פרשה פב], ס) [ברכות נה.], ע) [פרק היה קורא הלכה ה], פ) [ועי' תוס' ברכות לג: ד"ה כלן].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בתבשיל של תרדין. נ"ב בעירובין ראש ד' ס"ט אמר רב חסדא תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים ואמר אביי והוא דיתיב אבי תפי וכו' ובס"פ חריכה דף פ"ב ע"א חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג כנים שבבני מעים ויש אומרים ומוליא קנאה ומכניס אהבה מעבירין ריש דף נ"י פירש"י לשבת ולא לנגד וע"ש: (ב) רש"י ד"ה לא ראו קורות כו' כשפושט חלוקו. נ"ב פי' לא היה הופכו מרוב צניעות שכשפושטו כו':

◆

גליון הש"ם

גמ' יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא. ברבינו יונה פ"ח דברכות דף מג ע"א כתב דר"מ שבטבריא היו מגמרים הכלים בע"ש מפני כבוד שבת שיריהו ר"ח טוב ובציפורי היו מגמרים במ"ש והיו עושין כן לכבוד שבת שהיו מראין הצער שיש להם מהנפש יתירה שהיה להם בשבת ועתה בפרידת השבת צריכין למוגמר להברית ר"ח טוב עיין שם. ועיין זה כ' בתגודה, והרי"ף מיגלם בתשובה סימן מ"ה כי יהא חלקי וכו' היינו עם אותם שבתחלת שבת המה בטבריא ובמפוקי יומא הם בציפורי כי טבריא וציפורי תוך תחום אחד ומקדמי ומאחרי שבת: תוס' ד"ה אילו וכו' לא ידע ר"י. וכוס לקמן קלא ע"ב תוס' ד"ה קמ"ל, וקלא ע"א תוס' ד"ה מי שבגרם וכתובות דף כג ע"א תוס' ד"ה תימא:

◆

מוסף רש"י

בפסוקי דזמרא. ולכך אומרין שני פעמים כל הנשמה תהלל יה הללויה, דאמרינן יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום, כלומר שמסיימין ספר תהלים שנאמר כי הללויה, ואם אינו כופלו שני פעמים אינו נראה כמסיים ונראה כאילו יש אחריו פסוקים הרבה, אבל עתה שאומר לאותו פעם אחרת כידוע שהיא אחרון ונראה כמסיים (סידור רש"י ו). עם דמדומי חמה. תפלת יוצר עם הנץ החמה ותפלת המנחה עם שקיעת החמה (ברכות כט:). ייראוך עם שמש. זו תפלת יוצר. ולפני ירח. זו מנחה (שם). לאשתי ביתי. שכל צרכי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית, וכן שור עיקר של שדה (גיטין נב.). וחזרתי לאחורי. לבלות מי יעמיד אחורי, שאף בפני הבעלים אני אומרה, ל"א שאם באו הבעלים יאמרו למה אמרת כן, לא חזרתי כי לאמר לא אמרתי אלא בפניהם הודיתי (ערכין טו.). תיתי לי. ישלם שכרי (לקמן קיט.) שכר טוב (בכורות לו.).